

Kogukonnakoolid Eestis

Eesti koolidel ja lasteaedadel on tugev, ent alarakendatud potentsiaal muutuda kogukonnakeskusteks. 26% Eesti koolidest ja 68% lasteaedadest on monofunktsionaalsed.

Sarnaselt teistele riikidele võiks eeskätt maapiirkondades vastavalt kogukonnakooli mudelile tuua koolide ja lasteaedade juurde ka teised avalikud teenused.

Areneguseire Keskuse uurimissuuna „**Avalike teenuste aeg-ruumilise kättesaadavuse tulevik**“ eesmärgiks on kaardistada, millised võiksid olla teenuste osutamise sobivaimad tulevikumudelid.

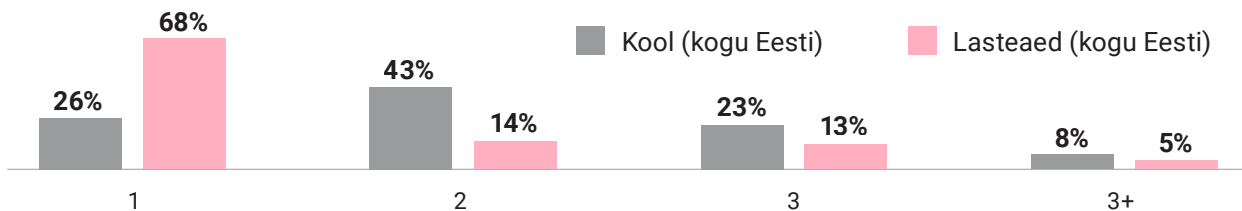
Uurimissuuna materjalid www.areneguseire.ee

26% Eesti koolidest ja 68% lasteaedadest on monofunktsionaalsed

Mitme teenuse paiknemine ühes asukohas on hõrepiirkondades kasvav trend üle maailma.^{1,2} Kõige levinum on, et kogukonnamajad ehitatakse lasteaedade või põhikoolide ümber, renoveerides vanu maju vastavaks või planeerides uute majade ehitamisel neid multifunktsionaalsetena.^{3,4} Lasteaed või kool saab olla ankurteenus, mille juurde saab

lisada erinevaid muid teenuseid (nt raamatukogu, tervishoiuteenus, spordivõimalused, huviringid).

Joonis 1 toob esile, mil määral leidub Eesti koolide või lasteaedadega samal kinnistul teaduskirjanduses enim mainitud teenuseid ehk raamatukogud, huviringid, noortekeskused, perearst ja kultuurimaja.

Joonis 1. Teenuste arv kooli/lasteaiaiga ühel kinnistul. 1 = kool või lasteaed ehk haridusteenus

Andmed: Maa-amet

Iga kolmas kool Tallinnas on monofunktsionaalne. Kui Eestis keskmiselt on 26% koolidest monofunktsionaalsed, siis Tallinnas on neid 31%. 44%-l Tallinna koolidest asub kooliga sama katuse all veel üks teenus (kooliraamatukogu) ja 25%-l on kaks teenust (teine neist on enamasti huvikool, harvem lasteaed). Tõenäoliselt on põhjuseks Tallinna koolide ruumipuudus – lisaks koolile ei mahu samasse majja muid tegevusi. Ilmselt pakuvad koolid ka ise huviharidust, mis ei kajastu siin statistikas eraldi teenusena ja on seega tõenäoliselt alahinnatud.

Kui kooliga samal kinnistul ei ole huvikoole, paneb see lapsevanemad keerulisse olukorda – lapsevanemad peavad sageli olema noorematele lastele huvikoolide taksojuhid ja seda enamasti tööpäeva vältel.

Maakoolide väiksuses peitaks nende sotsiaalne tugevus. Väikestele koolidele heidetakse ette sotsiaalsete interaktsioonide vähesust (vähe õpilasi koolis ja klassis). Lisades kooli juurde muud kogukonnateenused, tekiks laste ümber nn miniühiskond, mis loob lastele soodsa pinna heade sotsiaalsete oskuste omandamiseks.

Ühtse maja mudel võiks anda suurima eelise just maapiirkondadele, ent praegu on pigem Harju maakond (väljaspool Tallinna) eeskujulik multifunktsionaalsete majade looja, seal paikneb absoluutarvudes enim koole, kuhu on liidetud huvikoole, raamatukogusid ja noortekeskusi. Üle Eesti on ca 45 kultuurimaja kooli või lasteaiaiga samal kinnistul – neist koguni kuus Harjumaal. Üheks põhjuseks võib olla Tallinna naabervaldade kõrgem võimekus uutesse haridushoonetesse investeerida, kuhu juba eos on multifunktsionaalsus sisse

projekteeritud. Seevastu maapiirkonnad seisavad sageli silmitsi amortiseeruvate majadega, kuhu vana planeeringu tõttu on keerulisem uusi teenuseid liita.

Tabel 1. Teenuste koospaiknemise muustrid kooli ja lasteaia puhul, top 3 maakonnad, kus on enim kombinatsioone

Kool + lasteaed
Harju (26); Tartu (14); Lääne-Viru (12); Pärnu (12)
Kool + lasteaed
+ raamatukogu
Harju (37); Pärnu (21); Rapla (17)
+ kooliraamatukogu
Harju (103); Tartu (36); Pärnu (26); Ida-Viru (26)
+ noortekeskus
Harju (11); Pärnu (6); Viljandi (6); Tartu (6)
+ huvikool
Harju (41); Tartu (11); Pärnu (6); Ida-Viru (6)
+ perearst
Pärnu (7); Tartu (5); Harju (4); Lääne-Viru (4)
+ kultuurimaja
Pärnu (8); Rapla (7); Harju (6)

Andmed: Maa-amet

Kogukonnakoolina defineeritakse kooli, kuhu lisaks õppele ja õpilastele vajalikele teenustele on koondatud ka teisi kogukonnale vajalikke teenuseid. Kogukonnakoolide puhul varieerub teenuste arv ühes majas 3–20 vahel, teenuste komplekt sõltub konkreetse piirkonna vajadustest ja eripärasest.⁵

Õpilaste nappuse tõttu on kolmandik Eesti koolimaju pooltühjad,⁶ neis on ühele õpilasele pinda 2-toalise korteri jagu (32–54 m²).⁷ Arenguseire Keskuse tellimisel EBSi poolt loodud Eesti **koolivõrgu rakendusest** on näha, et mitmed mitukümmend aastat tagasi ehitatud ja täna pooltühjad koolid korjavad lapsi samalt hõrealalt.

Kogukonnakoolis võiksid klassiruumid sobida väljarenditavateks seminariruumideks, kooli aula saaks toimida rahvamajana, lapsed ja teised kogukonnaliikmed saaksid kasutada sama raamatukogu, kooli sporditaristu oleks avatud kasutamiseks kogukonnaliikmetele. Koolide ja lasteaedadega ühes majas võiksid asuda kaugtöökortorid, päevakeskused või hooldekodud. Ühisel saavutataks erinevate majade ja ruumide haldus- ja renoveerimiskuludelt mastaabisääst.

Arenguseire Keskuse õpetajate järelkasvu tuleviku uuringu⁸ raames selgus, et kogukonna esindajad, eeskätt lapsevanemad sooviksid, et maapiirkonna koolides leiduks jagatavaid kontoriruumi kiire interneti ja muu kaugtööks vajaliku taristuga.

„Enamus inimesi vajavad siin [ääremaal] kodukontoreid. Miks see kool ei võiks pakkuda seda, et seal kolmandal korrusel on hoopis kontorid, töopesad. Meil tekib suurem kogukonnatunnetus. Vanemad on nõus sõitma selle tee, kui nad teavad, et nad saavad seal aega veeta.“

(Õpetaja)

Ka varasemad uuringud on näidanud, et maale kolimise soov on peredel ja kõrgelt haritud inimestel, ent peamine takistus on vananev ja kaugtööks mitte sobiv taristu.⁹

„Fakt iseenesest on see, et koolid jäävad. Ma pigem ütleks, et tekib juurde, kui jääb vähemaks. Nad muutuvad ja peavad muutuma just nimelt sellisteks agiilseteks kogukonnakeskusteks. Sellised suured õpitemplid, need nagu kaotavad oma sellise tugeva mõju.“

(Poliitikakujundaja)

Peidetud sotsiaalne innovatsioon: kogukonnamaja mudelina on maakoolidel ja lasteaedadel võimalik tõsta olemasolevate avalike teenuste kättesaadavust.

Praegu leidub koolide ja lasteaedade juures eelkõige lastele vajalikke teenuseid (raamatukogu, huviring), ent eeskätt maapiirkondades aitaks kogukonnamajade laialdasem kasutuselevõtt aidata mitme avaliku teenuse kättesaadavust parandada – mõnda teenust ehk koguni ka kadumisest päästa.

Kooli juurde enim lisatud teenused

Kool + kooliraamatukogu	325
Kool + lasteaed	136
Kool + raamatukogu	116
Kool + huvikool	77
Kool + noortekeskus	50
Kool + kultuurimaja	30
Kool + perearst	14

Joonis 2. Teenuste koospaiknemise mustrid koolide puhul
Andmed: Maa-amet

Üks-teenus-üks-maja mudelist tasub liikuda kogukonnamajade mudelile ehk väikesed maakoolid ja lasteaiaid aitaksid päästa ka teisi piirkonna teenuseid.

- Ligi 100 koolimaja üle Eesti vajab kapitaalset investeringuid.¹⁰
- Iga neljas põhikooli või gümnaasiumihoone on kõigest rahuldavas seisukorras ehk kasutus-kõlblik, ent funktsionaalselt vananenud ja vajab pidevat järelevalvet, sh 45% õppehoonetest on alla C-energiamärgise.¹¹
- Iga kolmas lasteaed on rahuldavas seisukorras, sh 54% on alla C-energiamärgise.¹⁰
- Iga kolmas rahvamaja on rahuldavas seisukorras, sh 30% alla C-energiamärgise.¹¹
- Iga kolmas raamatukogu on rahuldavas seisukorras, sh 48% alla C-energiamärgise.¹¹
- Iga teine päevakeskus on rahuldavas seisukorras, sh 49% alla C-energiamärgise.¹¹

Allikad:

¹ Goodwin-Hawkins, B., Oedl-Wieser, T., Ovaska, U., & Morse, A. (2021). **Rural service hubs and socially innovative rural-urban linkages: A conceptual framework for nexogenous development**. *Local Economy*, 36(7–8), 551–568.

² Teaduskirjanduses kasutusel olevad terminid: *rural service hubs, multiple service outlets, co-locating services, co-localization, one-stop centres, multi-service centres, full-service community school* jne.

³ Dryfoos J. (2005). **Full-service community schools: a strategy-not a program**. *New Dir Youth Dev.*107, 7–14.

⁴ Lehtonen, O., Muilu, T. & Vihinen, H. (2019). **Multi-Local Living – An Opportunity for Rural Health Services in Finland?**. *European Countryside*, 11(2) 257–280.

⁵ Heers, M. (2014). **The effectiveness of community schools: evidence from the Netherlands**. [Doctoral Thesis, Maastricht University]. Maastricht University.

⁶ Haridus- ja Teadusministeerium (2023). **Tulemusaruande analüütiline lisa 2022**. Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium.

⁷ Haridus- ja Teadusministeerium. **Haridusvõrk**.

⁸ Arenguseire Keskus (2023). **Õpetajate järelkasvu tulevik. Trendid ja stsenaariumid aastani 2040**. Raport.

⁹ Rahandusministeerium (2021). **Analüüs ja ettepanekud inimeste tagasipöördumise soodustamiseks väljapoole pealinna piirkonda**.

¹⁰ Kallas, K. (2023). Haridusvõrgu arengukonverents „HaridusLood“. 24.11.2023. EVLV.

¹¹ Omavalitsuste kinnisvara ülevaade 2023. minuomavalitsus.ee.